

Afşin Şadîrvanının Tarihi

– yazıcı · 24 Şubat 2014

AFŞİN ŞADIRVANININ TARİHİ

Afşin'in yıkılmış, yok olmuş, kaybolmuş tarihi eserlerinden bahsediyordum. Bu yıkılan tarihi Efsus-Afşin Şadîrvanının tarihinden bahsedeceğim. Bir zamanlar Afşin'in ortasında bir şadîrvan vardı. Etrafında akasyalar burcu, burcu kokardı. Afşin Şehir merkezinde ulu camii karşısında bulunan Şadîrvan'ın orijinali 1928 yılında Efsus Belediye Başkanı İbrahim ÖZDEMİR inşa ettirmişti. Ortasında havuz yazılı ve nakışlı mermerden buz gibi su akardı. Çoğu kişi bilemez eskiden Efsus çarşımız tek , tek caddemiz vardı. Bahar gelince beyaz çiçekli akasyaların kokusu bütün çarşayı doldururdu. Kanımız kaynardı. Tek caddemiz olan Atatürk Caddesini Efsus Belediye Başkanı Rahmetli İbrahim ÖZDEMİR açmıştı. Tabi o zamanlar Türkiye harpten yeni çıkmış, Cumhuriyetimiz yeni kurulmuş ama devletten tek kuruş para yardımı olmadan Efsus'un hamiyetli Belediye Başkanı İbrahim ÖZDEMİR dağlardan ve arazilerden kağnılarla toplatmış olduğu halk tabirinde Sülenke dediğimiz yassı düz taşlarla Efsus Atatürk Caddesini, Kaldırımlarını bir nakış işler gibi döşetmişti. Efsus şehrimize daha sonra 1936 yılında tarihi hamamı yaptırmıştır. Çarşımızı emektar Mıstık dayı süpürür idi. Yıkılana kadar hafta günleri Pazar bu şadîrvan etrafında kurulurdu. Efsus şadîrvanının ilk inşa edildiği orijinal şeklindeki kurnalarından akan suyunu unutamıyorum Efsus caddesinin temizliğini yalnızca Kambur Mıstık dayı yapardı. Çarşayı sulamak için omzundaki sırığa iki teneke takardı. Efsus şehrimizde Üçüncü Komiser Polis Reşid efendi ile dört tane bekçimiz birde bekçi başımız olurdu. Karlı kış gecelerinde uyumamak için köşe başlarında ateş yakarlardı. Hem dolaşır mahalleye bakarlardı. Uyanık olduklarını ispat etmek için sık, sık düdük çalarlardı. Bizim zamanımızda bekçiden korkarlardı. Efsus çarşımızda ve sokaklarında gaz Lambaları yanardı. Bir ayakkabı köşkerler çarşısı, bıçakçılar çarşısı, buğday alınıp satılan çarşı, Kasaplar çarşısı, Demirciler çarşısı, Sobacılar Çarşısı ile sebze hali vardı. Efsus'ta ayrıca 3 tane Betastan vardı. (kıymetli eserlerin satıldığı- imal edildiği) bakkallar, manavlar yan yana köşkerler çarşısı, tüccarlar, yün alıp satanlar, kasaplar fırınlar vs. K.Maraş'ın kapalı çarşısı gibi çarşımız vardı. Emirli Çoban Pınarımız vardı Yeşil Afşin'imizi baştan, başa sular ve üzerinde birçok su değirmenleri bulunmaktaydı. Pınar önü, Kemer pınarı, baydıllı pınarı, Hz. İsa'nın havarisinin geldiği Efsus Göz deresi pınarı ile Atlas suyumuz vardı. Yine Efsus Atatürk Caddesi üzerinde 200 ve 500 yıllık dev çınar ağaçları bulunmaktaydı. Ağaçlı bahçe ve şadîrvan sade ve sessiz bir ortam ihtiva etmekteydi. Şadîrvan bir çeşit meydan çeşmesi idi. Şadîrvanların Türk İslam mimarisinde önemli bir yeri vardı. Şadîrvanların Anadolu da birbirinden güzel örnekleri vardır. Efsus Belediye Başkanı İbrahim ÖZDEMİR Efsus şehrimizde çarşının orta kısmına çok güzel mermerden bir Şadîrvan yaptırmıştı. Efsus şadîrvanının yanında akasya ağaçları ve Çınar ağaçları bulunmakta olup, Efsus halkı mahallelerden geldiklerinde çarşıda Şadîrvanda buluşurlardı. Efsus Şadîrvanının ortasında bulunan mermer havuzun çevresindeki musluklardan ve ortasındaki fıskiye su akan, üzeri kubbeli veya açık havuz bulunurdu. Altıgen, sekizgen ya da daire şeklindeki genelde mermer olan gövdesinde pek çok musluk vardır. Muslukların karşısında abdest alırken oturmak amacıyla

taştan, betondan üzeri ahşap kaplı oturaklar bulunur. Muslukların altında akan suyun sıçramaması ve kolayca akıp gitmesi için Şadırvan gövdesini çepeçevre kuşatan eğimli bir yalak vardır..Şadırvanlar özellikle Türk İslam sanatında önemli bir yere sahiptirler. Türk İslam Sanatı'nda şadırvanlar da caminin diğer bölümleri gibi önemsenmiş ve üzerleri oymacılık, hat, kakma, mermer işçiliği gibi ince sanat eserleriyle süslenmiştir. Anadolu'da üstün sanat değeri taşıyan pek çok şadırvan bulunmaktadır. Afşin Belediye Başkanları sürekli şadırvanı yıktırmışlar ama en son Efsus-Afşin eski Belediye Başkanı Ergün ERTEKİN ile Yalçın DEMİR döneminde Şu an Afşin şehrimizde bulunan Şadırvan Selçuklu ve Osmanlı mimari tarzına göre dört direk üzerine kubbeli olarak yapılmıştır. Daha sonra Çay İşletmecileri tarafından ahşap kaplama yapılmıştır. Afşin şehrimizin halkımızın oturup dinlendiği ve sohbet ettiği Şadırvan çay Bahçemiz çoğu İlçelerde eşi bulunmamaktadır. İlçemizin değerli hamiyetli Belediye Başkanı Rahmetli İbrahim ÖZDEMİR ileri görüşlü kafası çalışan bir insandı. Bir gün Rahmetli Kahramanmaraş Milletvekili Hasan Reşid TANKUD istiklal savaşı Gazisi arkadaşı olan İbrahim ÖZDEMİR'i görmek için Efsus'a gelir bakar ki ne görsün Efsus parlayan bir şehir olmuştur göz kamaştırıyor. Rahmetli Milletvekilimiz Hasan Reşid TANKUD diyor ki Türkiye de gelişmişliği ve şehirleşme ile Şehirciliği görmek için Efsus şehrine gelin diyordu. Hasan Reşid TANKUD Maraş Yollarında adlı eserinde anılarında şöyle anlatıyor. Efsus Kasaba merkezli bir köy ama Efsus sanki İstanbul olmuştur. Hamiyetli Milletvekilimiz Efsus Belediye Başkanına soruyor? yahu İbrahim sen burayı ne yaptın böyle Efsus Şehirleşmiş İstanbul olmuş diyor. Milletvekili Hasan Reşid TANKUD Efsus Hamamında Belediye Başkanı İbrahim ÖZDEMİR ile yıkıyorlar ve hamamın mermer göbek taşında Kahve içiyorlar. Efsus Belediye Başkanımız İbrahim ÖZDEMİR'E diyor ki yahu İbrahim Sen bu Atatürk caddesini nasıl açtın, bu hamamı nasıl yaptırdın, Şadırvanı nasıl yaptırdın. Efsus'un her yerine Tuvaletler yaptırmışsın, çeşmeler yaptırmışsın daha neler yapacaksın diyor. Efsus Belediye Başkanı İbrahim ÖZDEMİR diyor ki Sayın vekilim daha işin başındayız daha yapacak çok işimiz var diyor. Cumhuriyet döneminden 1944 yılına kadar Elbistan İlçesine Nahiye olarak bağlı olan Efsus 1944 Yılında T.B.M.M. tarafından ilçe yapılmıştır. Efsus 1944 yılında İlçe olmuştur. 1945 yılında da ilçenin Efsus olan ismi Belediye Meclis kararı Afşin olarak değiştirilmiştir. Medeniyetlerin yükseliş ve düşüşü şehirlerin kaderlerinde tezahür eder. Tarihin ibresi model ve sembol şehirler etrafında döner. Medeniyetler yükseliş dönemlerini sembol şehir ya da şehirlerle taçlandırır. İlçemiz Afşin'de Tarihi Pir Ali oğlu (ulu Cami) yanında musluklarından şırlı, şırlı akan Afşin tarihi Ulu cami Şadırvanı ile Afşin aşağı cami -Turabi oğlu camisinin önünde yine musluklarından şırlı, şırlı suyun Emirli çobanpınarından gelen büyük dere suyuna karışıp akardı. Afşin aşağı cami (Turabi oğlu camisinin önündeki üstü kapalı büyük şadırvan vardı. İlçemiz Afşin'de bulunan tüm camilerimizin ve Dede Baba türbemizin bahçesinde tarihi şadırvanlar bulunmaktaydı. Rahmetli Efsus Belediye Başkanımız İbrahim ÖZDEMİR tarafından tarihi Şadırvanların bakımı yapılarak Sütunların hepsi mermerden özenle yaptırılmıştı. Minarelerimiz, -diğer İslam ülkelerdekilerin aksine-, kalem veya süngü gibidir; göklere yükselir. Kim bilir belki de kalem ve süngü ehli oluşumuzdandır. Bu sebeplerledir ki, Türk-İslam şehirlerine yaklaştığımızda ilk görülenler, camiler ve minareleridir. Türk-İslam mimarisinde, çınar (bazen çam veya ıhlamur ağaçları), şadırvan, geniş avlu, son cemaat yeri, camiden uzakta veya yeraltında tuvaletler camilerin olmazsa olmazlarıdır. Eski külliyelerde hamam ve aşevi de bunlara eklenir. Efsus-Afşin şehrimizde Camilerimizin toplum hayatımızdaki önemi nedeniyledir ki, yazın en sıcak günlerinde

çınarların gölgesinde, su sesleri arasındaki, şadırvan sohbetleri gündelik yaşamımızda özel bir yere sahiptir. Efsus Afşin şehrimizde bulunan tarihi Çınar ağaçlarımıza, Ceviz ağaçlarımıza. Söğüt ağaçlarımıza ve Dut ağaçlarımıza sahip çıkalım. Efsus Belediye Başkanımız Rahmetli İbrahim ÖZDEMİR sürekli Atatürk ve İNÖNÜ ile görüşen ve haberleşen bir Belediye Başkanımızdır. İsmet İNÖNÜ cumhurbaşkanı seçildiğinden İsmet Paşa'ya kutlama mesajı çekmiştir. 1928-1950 yılları arasında Belediye başkanlığı yapan Cevlanlıoğlu İbrahim Özdemir 'in başkanlığı dönemlerinden 1937-1950 yılları belediye çalışanlarını hatırlayalım bugün. Belediye Encümenlerinden. Fındığın oğlu Mehmet Güzel. (berber Fuat Güzelin babası)Çelebi Beşir (Kahir Kayran'ın babası) ve Hacı Alilerin Mahmut Gönen. Kâtip ve Muhasebeci: kuşçuların Hacı Ali Gönen. Belediye çavuşları (zabıta memurları) : Ali Ka (Mehmet Yaşar'ın babası). Hayrullah Yener (Mehmet yenerin babası),Afşin Kaymakamlığı Milli Müdafa defterinde Efsus Belediye Zabıta Müdürü Köşoğlu İsmail KÖŞ Efsus Belediye Meclisi ve İlçe Meclisi üyesi olarak kayıtlarda geçmektedir. Ayrıca yerler tozmasın diye şadırvandan doldurduğu su tenekesiyle sabah akşam çarşığı sulayan ve geceleri çarşığı aydınlatmak için, köşe başlarındaki lambaları yakma ve söndürme görevi yapan belediyenin temizlik işçisi Kambur Mıstık'ı burada rahmetle anıyoruz. Bir gün baktık ki Efsus Şadırvanı Belediye tarafından tamamen yıkılıp ortadan kaldırılmıştı. Efsus Belediye Başkanı İbrahim ÖZDEMİR'İN yaptırdığı Şadırvan 1950 yılında yıkılmıştır Şadırvanın yıktırılmasının ardından ortaya çıkan bu boş alana Altı Tuvalet üsttü dükkân yapılmıştı.Ayrıca İbrahim ÖZDEMİR 1928 Yılında Belediye Başkanı olmuş 1950 yılına kadar 22 yıl belediye başkanlığı yapmıştır. İlçemiz Afşin'i 1944 yılında İlçe yapan İbrahim ÖZDEMİR'DİR.

ARAŞTIRMACI TARİHÇİ YAZAR

MUSTAFA KÖŞ

Afşin Kent Konseyi Tarihi Araştırmalar Bölüm Başkanı

PAYLAŞ